

Visliederen

Vis, vissers en hengelen in liederen door de eeuwen heen

TEKST Frans Collignon
ILLUSTRATIES Archief en Jelger Herder

De pos-eters van Dirck Barendsz.

De vis en het vissen worden al eeuwen lang bezongen in honderden liederen. Soms zijn het stoere, zelfs wat hoogmoedige teksten, maar vaak zit er ook een boodschap in verborgen. De strekking van de tekst kan zelfs een erotisch tintje hebben.

De Nederlandse arts Jan Pieter Heije (1809-1876) werd vooral bekend om zijn inzet voor de dichtkunst en muziek. Zo schreef hij klassiekers als 'Daar zaten zeven kikkertjes' en het Sinterklaaslied 'Zie de maan schijnt door de bomen'. Stoerdere teksten verschenen in zijn bundel 'Nederland en de zee' (1865) met onder meer:

*Als Vissersvolk ging u naar zee
En bracht, na strijd van tachtig jaren,
Als oorlogsschatting van de baren
Europa vrijheid en de vreê
En zag voor de vlag van de kielen,
Elk volk in vrees en eerbied knielen.*

Daarnaast kan ook in zang stevig worden opgeschept over de vangst of worden er onder stemmig gezang met een uptempo de visnetten binnengehaald. Maar het visserslied heeft veel meer doelen. Zo zijn er kindliedjes als het welbekende *vis, vis, wallevis, die vannacht gevangen is*.

En dan zijn er ook de drinkliederen. Samen, met makkers onder elkaar, onderuit geschoven aan de stamtafel met andere drinkebroers bralden de vissers hun liederen. Met een stevige pint in de hand wordt de maat geslagen. Een hit uit de oudheid (sommige bronnen verwijzen naar 1600) gaat over mosselen. En nu allemaal samen:

*Eet Mosselen! Eet Mosselen!
Veel liever eet ik Zalm,
Zalm, Zalm, Zalm, Zalm,
Zalm, dat is het puikje van de vis,
Niemand die weet, niemand die weet,
Niemand die weet wat of peuzelen is,
Wat of peuzelen is.
(...)*

*Als je dan die Mosseltjes wilt gaan eten,
Drinkt daar dan bij een glaasje bier of wijn,
Dan zullen ze u in de keel niet blijven steken,
Een Mosseltje dient bevochtigd te zijn.
Eet Mosselen, enzovoorts.*

Een hoofdrol speelt de vis en de hengelaar in de pikante liederen van enkele eeuwen geleden, vooral in de zeventiende en achttiende eeuw. De teksten zien er op het eerste gezicht heel onschuldig uit. Maar dat komt omdat we de verborgen boodschappen niet meer of nog maar voor een deel begrijpen. De regels hieronder van een gedicht uit 1647 zijn niet goed te snappen als je niet weet dat het woord *vissen* ook werd gebruikt als alternatief voor de geslachtsdaad (zoals tegenwoordig het verder zo onschuldige woord *naaien*). En dat *posje* niet alleen een baarsachtige is (de naam is afgeleid van het Franse *perche*), maar ook symbool staat voor het mannelijke lid, zoals tegenwoordig nog wel het geval is met *paling*.

*'t Vissen moet wel vreugde baeren,
In de Troetel-swanger schoot;
Want daer eertijts Baersjes waren,
Geeft sy Posjes uyt haer Sloot.*

In het hedendaags Nederlands luidt dat:

*'t Vissen moet wel vreugde baren
In de hunkerende schoot.
Want waar eerst de baarsjes waren
Heeft zij paling in haar sloot.*

Even dubbelzinnig gaat het verder:

*Ach, waar vind je zoeter visjes
Als een paling, bruin en vet.
Hou toch je mond, je vergist je,
Zoeter vind je wel in bed.*

*Meisje heb je ook verlangen
Om eens mee vissen te gaan.
Weet dat je paling zult vangen,
Als 't aas aan de haak wil slaan.
(Josua Rex, Amsterdam 1647)*

Tientallen liederen gaan over vissers die altijd als ze hun hengel willen uitgooien een aardig meisje in het vizier krijgen. De amoureuze handelingen worden beschreven aan de hand van de hengel die fier overeind staat of het dobbertje dat maar op en neer gaat. Vaak eindigt het lied met de opmerking van het meisje dat er nog volop te vangen is. Anders gezegd: tot de volgende keer.

Het is overigens niet alleen maar schuinsmarcheerderij in de oude liederen over het vissen. Er zijn ook sterk moralistische teksten met de visser in de hoofdrol. Er is een straatlied van meer dan 150 jaar oud dat onder de titel *het vischvermaek* in een kleine honderd strofen de mensheid waarschuwt voor al wat voos is. Het geheugen van de straatzangers moet enorm zijn geweest. De eerste regels van het lied zijn nog altijd waardevol:

*De wereld is een visvermaak,
Hoe vrolijk het ook zij,
Een ieder slaat zijn wormpje aan
En vist op zijn getij.
Een elk denkt toch op rijke buit
En wil geen visje missen
Een ieder is op vangen uit,
Het is vissen, vissen, vissen.*

*Ach, lieve vrouwtjes, jong en schoon,
Nog vrij, zoals ik gis,
Zorg dat de minnaar die je krijgt
Geen gladde paling is.
Zie toe en zeg veel liever nee,
Zo je niet kunt beslissen.
Hij speelt dan maar om een hoekje heen,
Laat hem bij anderen vissen.
(De Haarlemsche spoorwagen. J.P. Nobels,
Haarlem [na 1863])*

V

Pos werd vroeger als lekkernij beschouwd, maar de naam had ook een andere betekenis:

*In stilte is het best met de hengelaar te vissen,
Het visje werd verrast, bedrogen door de hoek:
Zo is het met de liefde, al eer men 't zou gissen
Het rokje is gevangen door het hengelen van de broek.*